

Пінькевич В. В.

аспірант кафедри права та публічного управління
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА ПРИНЦИПИ

Шеститомна юридична енциклопедія та «Великий енциклопедичний юридичний словник» стверджують, що «Громадянське суспільство – суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права. Побудова громадянського суспільства є метою суспільного розвитку, засобом всебічного забезпечення інтересів, прав та свобод людини і громадянина» [1].

Упродовж цього Г. Гегель вважав, що до ознак громадянського суспільства слід віднести: приватну власність як матеріальну основу особистої свободи індивіда; безпосередньо особисту свободу, що обов'язково має бути забезпечена державно-правовим захистом; визнання прав, свобод, обов'язків і законних інтересів осіб і саму особу такими, статус яких має публічний характер завдяки єдності і обов'язковості для держави їх інтересів; всезагальну обізнаність у справах суспільства і держави, що має стабільний характер; високий рівень значущості і розвинутості громадської думки; принцип справедливості, який втілюється у праві і вимагає неухильного дотримання вимог законів; надзвичайну роль у вирішенні можливих конфліктів правосуддя, яке надійно захищає особисті і суспільні інтереси; достатню розвиненість правової основи суспільства, ефективність усіх видів правового регулювання; розвиток і вдосконалення найрізноманітніших видів корпорацій, під якими Г.Гегель розуміє політичні, економічні, культурні та інші громадські об'єднання [2].

Аналогічне або приблизно схоже визначення громадянського суспільства можна знайти і в інших доктринальних і навіть нормативних юридичних джерелах.

Узагальнюючи вищезазначені визначення та розуміння громадянського суспільства можна виділити такі його принципи, які разом з тим можуть розглядатися як його ознаки: 1) свобода та ініціативність особистості, що спрямовані на задоволення розумних потреб членів суспільства без шкоди для його загальних інтересів; 2) розвиток суспільних відносин відповідно до фундаментального принципу кантівської філософії, за яким людина завжди повинна розглядатися як мета і ніколи як засіб; 3) ліквідація відчуженості людини, несприйняття людьми соціально-економічних реформ і перетворень, економічних і політичних структур та інститутів; 4) реальне забезпечення здійснення принципу рівних можливостей у політиці, економіці, духовній сфері життя суспільства; 5) постійний захист прав та свобод людини і громадянина, який зумовлює необхідність визнання незалежності громадянського суспільства щодо держави; 6) плюралізм усіх форм власності, серед яких приватна власність в її різних формах посідає домінуюче місце як основа ініціативної, творчої підприємницької та іншої господарської діяльності. Реальне і практичне визнання того факту, що тільки власник може бути дійсно вільною і незалежною щодо держави особою; 7) існування в абсолютній більшості так званого середнього прошарку, який здатний стати повноцінним виробником і споживачем і бути соціальною базою громадянського суспільства. Відсутність поляризації населення на надзвичайно заможних і дуже бідних; 8) плюралізм духовного життя суспільства, в основі якого визнання і реальне забезпечення гуманістичних та демократичних загальнолюдських цінностей; 9) офіційна заборона і практична відсутність з боку держави та інших соціальних суб'єктів жорстокої регламентації і будь-якого втручання в приватне життя членів суспільства; 10) існування і функціонування розвинутої соціальної структури, яка гарантує задоволення різноманітних інтересів різних груп і верств населення; 11) активна участь у всіх сферах суспільного життя недержавних самоврядних людських спільностей (сім'я, корпорація, господарські товариства, громадські організації, професійні, творчі, спортивні, етнічні, конфесійні та інші об'єднання; 12) розвиток ринкових відносин, в яких, відповідно до своєї сутності, беруть участь на рівних засадах суб'єкти всіх форм власності і видів господарської діяльності; 13) визнання і гарантування ідей верховенства Права, що відображається у його поділі на публічне і приватне, теорії розподілу права і закону та визнанні, що право може існувати поза своєю інституційною формою – законодавством. Магістральна орієнтація права на людину трудівника і власника, на рівний правовий статус у сфері приватного права державних, громадських структур і окремого громадянина; 14) підпорядкованість громадянському суспільству демократичної, правової, соціальної держави, сутність соціальної спрямованості якої виявляється в тому, що держава, використовуючи всю гаму відповідних демократичних владно-управлінських засобів, забезпечує своїм громадянам економічну та іншу безпеку, особисту свободу і суспільну злагоду [3].

Список літератури

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Ю. С. Шемшученко та ін. Київ: Укр. енцикл., 1998. Т. 1: А-Г. 672 с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / Ю. С. Шемшученка. Київ: Юридична думка, 2007. 992 с.
3. Колодій А. М. Громадянське суспільство: поняття, сутність та принципи. Взаємодія громадянського суспільства, особи і держави: вектор удосконалення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-й річниці Конституції України. Київ: Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. 240 с.